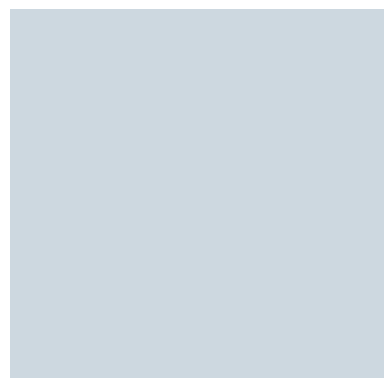
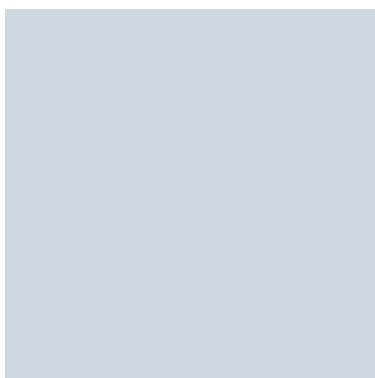

Korupcijas risku analīze **Latvijas pašvaldību būvvaldēs**

stratēģiskās analīzes ziņojuma kopsavilkums

Publicēts
2025. gada
martā

Satura rādītājs

Ievads

2. lpp

Būvniecības procesi

4. lpp

Korupcijas riska līmeņa identificēšana un novērtēšana būvniecības procesos

7. lpp

Būvvaldēs nodarbināto būvinspektoru analīze

12. lpp

Secinājumi

18. lpp

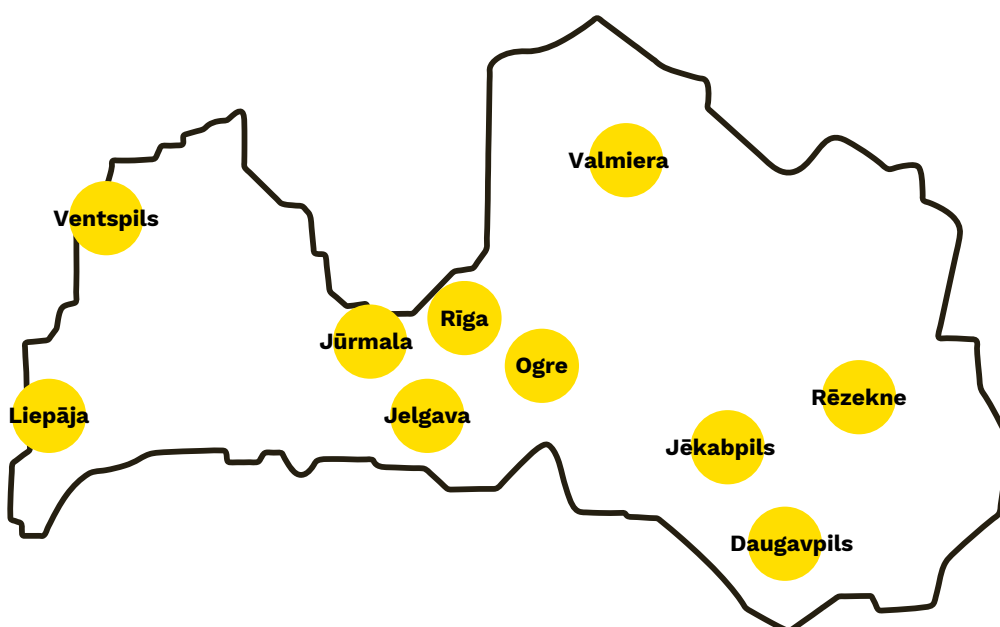
Rekomendācijas

20. lpp

Ievads

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs (turpmāk – Birojs) sagatavoja stratēģiskās analīzes pētījuma kopsavilkumu (turpmāk – Analītiskais pārskats) par korupcijas riskiem Latvijas pašvaldību būvvaldēs, identificējot un analizējot iespējamos riskus būvniecības procesos un to ietekmējošos faktorus. Analīze veikta ar mērķi konstatēt korupcijas riskus sekmējošos faktorus, kā arī tendences, kuras varētu kļūt par pamatu efektīviem pasākumiem būvniecības uzraudzības jomā. Informācija par strādājošo būvinspektoru skaitu būvvaldēs apkopota 2024. gada pirmajā ceturksnī.

Pētījums sagatavots, izmantojot vienkāršā grupējumā izvēlētas desmit valstspilsētas, kuras ir noteiktas kā nacionālas nozīmes attīstības centri: Daugavpils, Jelgava, Jūrmala, Liepāja, Rēzekne, Rīga, Ventspils, Jēkabpils, Ogre un Valmiera un to būvvaldes.

Būvniecības procesi

Būvniecības procesu valstī regulē Būvniecības likums, vispārīgie būvnoteikumi un speciālie būvnoteikumi. Tos piemēro jaunu būvju būvniecībai, kā arī esošu būvju pārbūvei, atjaunošanai, restaurācijai, nojaukšanai, novietošanai, lietošanas veida maiņai bez pārbūves un konservācijai. Būvvalde ir pašvaldības iestāde, kas pārzina un kontrolē būvniecību un tās procesus attiecīgajā administratīvajā teritorijā. Tai jāpārzina būvniecība visos etapos: no projekta izstrādes un apstiprināšanas līdz stadijai, kad būvobjekts pieņemts ekspluatācijā.

Pēc Pasaules Bankas 2020. gadā veidotā "Doing Business" reitinga, kas tiek izmantots kā novērtēšanas rīks, ļaujot salīdzināt būvniecības administratīvo procedūru skaitu un izpildes ilgumu 190 valstīs, Latvijā būvniecības gaita tiek vērtēta kā sarežģīta un ilgstoša¹, kurai ir vairāki posmi:

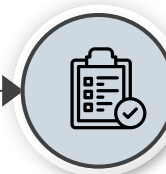
**Iesniedz būvniecības
iesniegumu ar būvprojektu**

**Saņem
būvatļauju**

**Izpilda projektēšanas
nosacījumus**

**Paziņo par gatavību
nodot ekspluatācijā**

Veic būvdarbus

**Izpilda būvdarbu
uzsākšanas nosacījumus**

[1] Pasaules bankas grupas pētījums "Veikt uzņēmējdarbību", par Latviju: [Doing Business in Latvia - World Bank Group](#)

Būvniecības informācijas sistēmā reģistrētas elektroniskās būvniecības lietas, kuras darbība uzsākta 2020. gada 1. janvārī. Būvniecības ierosinātājam, kas uzsāka būvniecības lietu papīra formātā pirms sistēmas darbības, ir tiesības to pabeigt minētajā formātā. Dokumenti papīra formātā netiek iekļauti analizē.

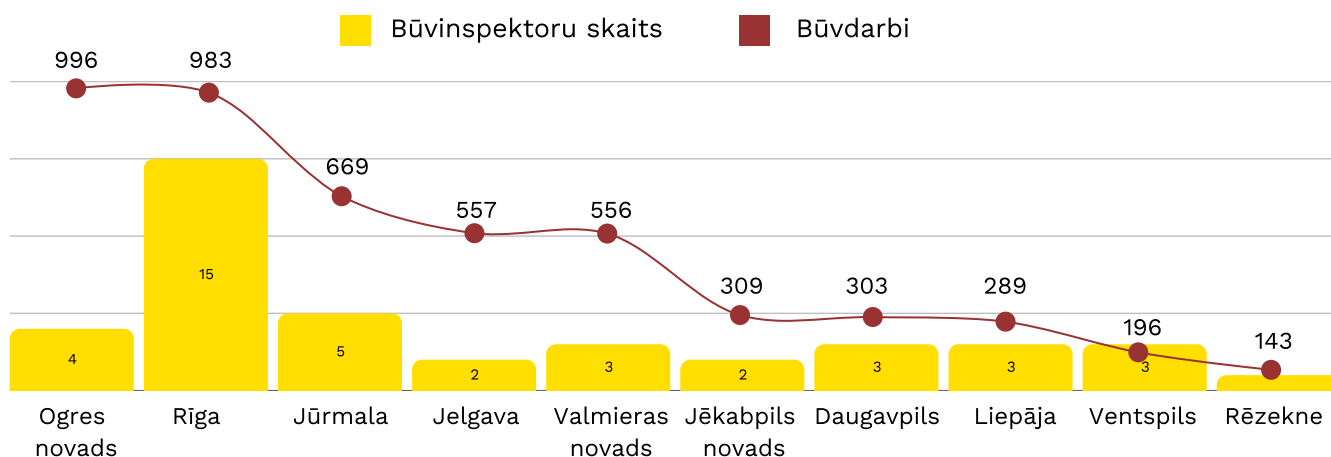
Atvērto datu portālā pieejamā informācija² par Būvniecības informācijas sistēmā esošajām būvniecības lietām (izņemot būvniecības lietas ar pazīmi “Ierobežotas pieejamības statusā”) 2024. gada 28. februārī liecina, ka 44 būvvaldēm izskatīšanai ir nodoti 956 būvniecības iesniegumi jaunu ēku būvniecībai vai ēku pārbūvei (mainīts būves vai tās daļas apjoms), kur būvniecības ierosinātājs ir apliecinājis gatavību ēku nodot ekspluatācijā. Tajā skaitā desmit analizētājās būvvaldēs nodotas 372 aktīvās būvniecības lietas, kas ir 38,9 % no kopējā lietu skaita. Savukārt aktīva jaunu ēku un ēku pārbūvju būvniecība būvniecības lietas stadijā “būvdarbi” šobrīd noris Ogres novadā – 996 būvdarbi, Rīgā – 983 un Jūrmalā – 669 (1. diagramma).

Lai būvvaldes īstenotu savu funkciju izpildi, pašvaldības iestādes nodarbina būvinspektoros, kuri ir ieguvuši patstāvīgās prakses tiesības arhitektūras vai būvniecības jomā un kuri ir reģistrēti būvinspektoru reģistrā, un kuri ir pilnvaroti tās vārdā pieņemt Būvniecība likuma 12. panta desmitajā daļā³ noteiktos lēmumus. Lielākais būvinspektoru skaits ir Rīgā – 15, Jūrmalā – pieci un Ogrē – četri būvinspektori (1. diagramma).

Svarīgi izcelt, ka Būvniecības likumā prasības iegūt šādu patstāvīgas prakses sertifikātu nav noteiktas būvvaldes vai nodaļas vadītājam, kuram ir pienākums nodrošināt būvinspektoru darba kvalitāti un kontroles pārbaudes, ja viņš nestrādā kā būvinspektors.

1. diagramma

Būvinspektoru skaits valstspilsētās un esošo ēku būvniecība (jaunbūves, pārbūves)

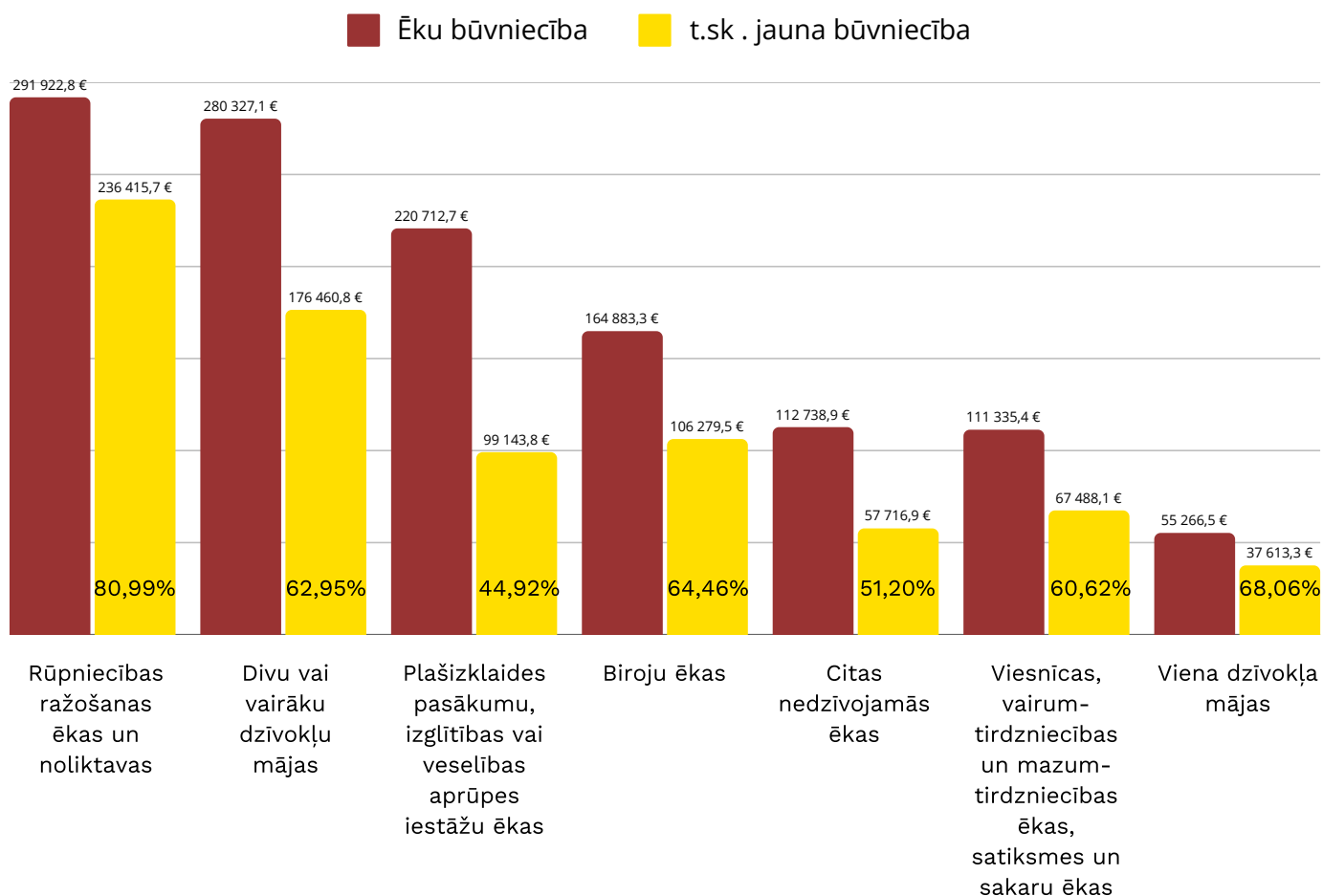
[2] Dati iegūti 2024. gada 28. februārī. Atvērto datu portāls: https://data.gov.lv/dati/lv/dataset/bis_jlyakg7hgslonjnwyrwc6w

[3] Būvniecības likums: <https://likumi.lv/ta/id/258572#p12>

Detalizētāk analizējot ēkas pēc to būvju veidiem, saskaņā ar Centrālās statistikas pārvaldes oficiālajiem statistikas datiem⁴ Latvijā 2023. gadā kopumā vērojamas lielākās būvniecības izmaksas nedzīvojamo ēku jomā, proti, rūpniecības ražošanas ēku un noliktavu būvēs, kur kopējā summa sasniedz 291,92 miljonus eiro. No tiem 80,99 veido jaunu ēku būvniecība. Savukārt dzīvojamo māju, tostarp divu vai vairāku dzīvokļu māju, kopējās izmaksas sasniedz 280,33 miljonus eiro, no kuriem 62,95 % tiek izlietoti jaunu ēku būvniecībai (2. diagramma).

2. diagramma

Ēku būvniecība pa būvju veidiem faktiskajās cenās 2023. gadā

[4] Centrālās statistikas pārvaldes dati:

https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_NOZ_BU_BUP/BUP030c/

Korupcijas riska līmeņa identificēšana un novērtēšana būvniecības procesos

Analītiskajā pārskatā korupcijas riska līmeņa identificēšana un novērtēšana uzskaitītajos būvniecības posmos tika veikta saskaņā ar Biroja 2018. gadā apstiprinātājām vadlīnijām par iekšējās kontroles sistēmas pamatprasībām korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai publiskas personas institūcijā⁵ (turpmāk – Vadlīnijas). Vadlīnijās korupcijas riska izvērtēšanas procesā riska iestāšanās varbūtības skaitliskā vērtība tiek reizināta ar iespējamās ietekmes skaitlisko vērtību, tādējādi identificējot korupcijas riska kopējo vērtību un nosakot riska līmeni pēc Vadlīnijās izstrādātās matricas.

Varbūtības skaitliskā vērtējuma skaidrojumi

3 - funkcija, kuru veicot rodas korupcijas risks, tiek veikta katru dienu, funkcijas izpildi kontrolē viena persona vai nekontrolē neviens, pārkāpumu iespējams identificēt vai daļēji identificēt pēc tā izdarīšanas citai personai, nav tieša kontakta ar būvdarbu ierosinātāju.

5 - funkcija, kuru veicot rodas korupcijas risks, tiek veikta katru dienu, funkcijas izpildi kontrolē viena persona vai nekontrolē neviens, plašsaziņas līdzekļos ir bijusi informācija par koruptīva rakstura darbībām būvinspektoru darbībā, pārbaudot būvdarbus vai pieņemot būves ekspluatācijā, izpildot šo funkciju, funkcijas izpildes gaitā ir tiešs kontakts ar būvdarbu ierosinātāju.

Ietekmes skaitliskā vērtējuma skaidrojumi

4 - noziedzīgs nodarījums, ietekme uz reputāciju, darbinieku mainība.

5 - noziedzīgs nodarījums, liela ietekme uz reputāciju, darbinieku mainība, izskanējušas ziņas vietējos masu medijos (1. tabula).

[5] Biroja vadlīnijas par iekšējās kontroles sistēmas pamatprasībām korupcijas un interešu konflikta riska novēršanai publiskas personas institūcijā: <https://www.knab.gov.lv/lv/media/765/download>

1. tabula

Būvniecības process	Risku analīze	Varbūtība	Ietekme	Riska līmenis
Būvniecības ierosinātājs iesniedz būvniecības iesniegumu ar būvprojektu	Pārmērīgu prasību izvirzīšana vai, tieši pretēji, prasības netiek izvirzītas, pieprasot vai saņemot prettiesisku labumu	3	4	A12 (korupcijas risks ar augstu prioritātes līmeni)
Būvniecības ierosinātājs saņem būvatļauju	Būvatļaujas izsniegšana, kas neatbilst esošajām teritorijas plānojuma vai apbūves noteikumu prasībām, pieprasot vai saņemot prettiesisku labumu	3	5	A15 (korupcijas risks ar augstu prioritātes līmeni)
Būvniecības ierosinātājs izpilda projektēšanas nosacījumus	Veic atzīmi par projektēšanas nosacījumu izpildi, neskatoties uz nepilnībām iekļauto plānošanas un arhitektūras uzdevumu prasību izpildē, pieprasot vai saņemot prettiesisku labumu	3	4	A12 (korupcijas risks ar augstu prioritātes līmeni)
Būvniecības ierosinātājs veic būvdarbus	Būvniecības kontrole un uzraudzība netiek veikta noteiktā apmērā, netiek pārtraukti būvdarbi, ja konstatēti trūkumi, viltotu ierakstu veikšana būvniecības dokumentācijās, pieprasot vai saņemot prettiesisku labumu	5	5	LA25 (korupcijas risks ar ļoti augstu prioritātes līmeni)
Būvniecības ierosinātājs paziņo par gatavību nodot ekspluatācijā	Pieņem labvēlīgu lēmumu par būvobjekta nodošanu ekspluatācijā, neskatoties uz konstatētajiem trūkumiem vai neatbilstībām, pieprasot vai saņemot prettiesisku labumu	5	5	LA25 (korupcijas risks ar ļoti augstu prioritātes līmeni)

Balstoties uz risku analīzes izvērtējumu, konstatēts, ka ļoti augsti korupcijas riski pastāv divos būvniecības posmos, t.i., veicot būvdarbus un nododot ēkas ekspluatācijā. Izvērtējot augsta riska būvniecības posmus, kā analizējamais posms tiek noteikta nodošana ekspluatācijā, jo šajā posmā tiek pieņemti nozīmīgi gala lēmumi, kas būtiski ietekmē būvniecības ierosinātāju. Papildus tam šajā posmā iesaistītās būvvalžu atbildīgās personas tiek definētas kā pārbaudāmās personas, jo tām ir uzdevums pildīt deleģētās funkcijas saskaņā ar noteiktajām pilnvarām.

Analītiskajā pārskatā definēti 12 korupcijas risku cēloņi un sekmējošie faktori būvinspektoru darbībā:

1. Zems atalgojuma līmenis

Zems atalgojums pašvaldības administrācijās strādājošajiem veicina nodarbināto atlīdzības un piešķirto pilnvaru nesamērīguma apstākļus. Zems atalgojums var pamudināt būvinspektoros meklēt papildu ienākumu avotus vai pieņemt prettiesiskos labumus no būvdarbu veicējiem.

2. Darba stāžs

Ilgstoši strādājot vienā un tajā pašā amatā un darba vidē, nodarbinātie var saskarties ar rutīnu, kas veicina pretlikumīgu rīcību vai sava amata izmantošanu personiskā labuma gūšanai. Turklāt birokrātija, kas ir daļa no rutīnas, var izveidot apstākļus, kur ilgstoši procesi un sarežģīti noteikumi var radīt vidi, kurā būvinspektori var izmantot savu ietekmi, lai izvairītos no šiem procesiem vai ietekmētu to rezultātus.

3. Intensīva darba slodze

Liels darba apjoms var veicināt darbu ātrāku izpildi, ne vienmēr nodrošinot pienācīgu pārbaudi. Tas var novest pie trūkumu apzinātas ignorēšanas par labu darbu veicējiem un palielināt risku, ka darbu veicēji cenšas ietekmēt būvprojekta pieņemšanas procesu, lai to veiktu ātrāk un ar prioritāti. Lielam darba apjomam var būt grūti nodrošināt pietiekamu pārredzamību un atklātību, kas var radīt situāciju, kurā ir vieglāk slēpt pretlikumīgas darbības. Arī darba apjoms būvniecības nozarē var veidot situācijas, kurās pastiprināta saskarsme ar ieinteresētajām personām palielina iespēju pieprasīt vai piedāvāt prettiesisku labumu, tādējādi radot korupcijas riskus.

4. Ierobežots darbinieku skaits

Salīdzinoši neliels darbinieku skaits būvvaldēs var rezultēties ar situāciju, kur viens vai divi darbinieki kontrolē visas pilsētas vai novada būvniecības procesus. Ja tikai viens vai divi darbinieki ir atbildīgi par visiem būvniecības procesiem, rodas iespēja interešu konfliktiem starp personīgajām interesēm un amata pienākumiem. Tas var rezultēties ar darbībām, kas ir labvēlīgas personīga labuma gūšanai, bet varētu būt pretrunā sabiedrības interesēm.

5. Parādsaistību apjoms

Nodarbinātā uzņemto parādsaistību apjoms var radīt interešu konfliktu starp viņa personīgajām finansiālajām saistībām un profesionālo atbildību. Šāda situācija var ietekmēt viņa spēju veikt objektīvas būvniecības uzraudzības vai pārbaudes funkcijas. Atsaucoties uz Biroja izstrādātās koncepcijas⁶ informatīvā daļā par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās norādīto, parādsaistību apmēram, kas pārsniedz 40-50 % no mājsaimniecības ikmēneša ienākumiem, kā atsevišķam faktoram ir būtiska ietekme uz korupcijas risku rašanos.

6. Ziedojumi vai piederība politiskajām partijām

Ziedojumu veikšana vai piederība politiskajai partijai, kuras locekļi ir saistīti ar būvinspektora profesionālo darbību administratīvajā teritorijā, var radīt risku izrādīt labvēlīgu attieksmi pret projektiem, kas saistīti ar šo partiju vai tās ziedotājiem, pakļaujoties spiedienam vai ietekmei no politiskās partijas locekļu puses. Šāda ietekme var būtiski iespaidot uzraudzības procesu, iespējams, samazinot nepieciešamo pārbaužu skaitu vai atkāpjoties no būvniecības standartu ievērošanas, kā arī ietekmējot būvinspektora lēmumus ekspluatācijas pieņemšanas procesā.

7. Amata savienošana ar darbu komisijās

Savienojot savu amatu ar iepirkuma komisijas locekļa amatu vai citām komisijām, būvinspektors var izmantot savu ietekmi iepirkuma procesā, lai gūtu labumu no konkrētiem piedāvājumiem, ignorējot objektīvus kritērijus vai izvērtējot piedāvājumus subjektīvi.

[6] Biroja koncepcija par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās:
<https://www.knab.gov.lv/lv/koncepcijas>

8. Amatu konsolidācija vienā iestādē

Apvienojot būvinspektora amatu ar būvvaldes nodaļas vadītāja vai vadītāja vietnieka amatu, vienai personai var būt pārāk plašas pilnvaras un pārāk daudz atbildības, kas var rezultēties ar nepietiekamu uzraudzību un kontroli. Turklāt ir iespējams izvairīties no nepieciešamās būvinspektoru profesionālās darbības kvalitātes pārbaudēm, kā arī tas var ietekmēt objektivitāti lēmumu pieņemšanā.

9. Papildu nodarbinātība citā darbavietā

Papildu nodarbinājums citā darbavietā var radīt potenciālus interešu konflikta risku starp būvinspektora pienākumu izpildi un personiskajiem labumiem uzņēmumā, kurā viņš veic savus darba pienākumus.

10. Vienpusēja lēmumu pieņemšana

Iespēja pieņemt vienpersoniskus lēmumus ārpus darbavietas telpām bez vadības saskaņojuma veicina personisku labumu gūšanu, ignorējot iestādes intereses un procesus.

11. Sabiedrības attieksme

Sabiedrības attieksme un gatavība dot kukuļus būvinspektoriem var rasties, ja tas ir būtisks viņu interesēm, tādējādi cerot uz priekšrocībām, ātrāku apkalpošanu vai labvēlīgākiem lēmumiem.

12. Rīcības kontrole un atbildība

Korupcijas un interešu konflikta riski pastāv, ja iestādē nav noteikti stingri amatpersonu rīcības kontroles un uzraudzības mehānismi. Vērojama neracionāla vai neproporcionāla atbildība par pieļautajiem normatīvo aktu, profesionālās darbības vai ētikas pārkāpumiem, kur būvinspektoru uzraudzību veic pati pašvaldība vai institūcija, kas pilda būvvaldes funkcijas, kas ierosina un izskata disciplinārlietas, ja būvinspektors nepilda vai nepienācīgi pilda Ministru kabineta 2014. gada 19. augusta noteikumu Nr. 499 "Noteikumi par būvinspektoriem" 19.2. punktā minētās prasības (būvinspektora rīcības atbilstība normatīvo aktu, pašvaldības noteiktās darba kārtības, kvalitatīvu dokumentu sagatavošanas u.c. prasībām), tā rezultātā veidojot pārkāpumu atbildības disproporciju gan attiecībā pret veikto pārkāpumu, gan pret būvspeciālistiem, kas nodarbināti privātajā sektorā⁷.

[7] Noteikumi par būvinspektoriem: Biroja koncepcija par korupcijas risku samazināšanu valsts pārvaldes iestādēs un pašvaldībās: <https://www.knab.gov.lv/lv/koncepcijas>

Būvvaldēs nodarbināto būvinspektoru analīze

Analīzē veikts novērtējums par būvinspektoru darbību ietekmējošajiem faktoriem, tostarp atalgojumu, darba stāžu, darba apjomu, nodarbināto skaitu vienā būvvaldē un citiem būtiskiem kritērijiem, kurus ir iespējams izmērīt un novērtēt, balstoties uz Birojam pieejamo informāciju.

Saskaņā ar būvvalžu tīmekļa vietnēs sniegto kontaktinformāciju kopumā desmit būvvaldēs pastāvīgi tiek nodarbināti 41 būvinspektors, kas pieņem ēkas ekspluatācijā un kontrolē būvniecības procesus.

Jāatzīmē, ka Ventspils valstspilsētas tīmekļa vietnē trūkst skaidras informācijas par pašvaldības struktūrvienību. Nav zināms, cik daudz būvinspektoru strādā šajā struktūrvienībā, trūkst informācijas par vadītāju. Pieejami tikai darba laiki un vienotais tālruņa numurs saziņai⁸. Informācija par būvvaldē strādājošām amatpersonām tika iegūta, sazinoties telefoniski.

1. Zems atalgojuma līmenis

Valsts ieņēmumu dienesta publiskojamās datu bāzes valsts amatpersonu deklarācijas dati par 2022. gadu liecina, ka būvinspektoru bruto atalgojuma vidējais apmērs bija robežās no 1 428,95 eiro Rēzeknē līdz 2 070,02 eiro Rīgā. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta publicēto informāciju par profesiju atalgojumu, kas ir atbilstošs darba devēju sniegtajai informācijai pārskatos par nodarbinātajiem ēku būvniecībā, būvdarbu vadītāja profesijā nodarbināto vidējais mēnešalgas apmērs bija 2 288 eiro pirms nodokļu nomaksas⁹.

[8] Ventspils valstspilsētas būvniecības administratīvā inspekcija: <https://www.ventspils.lv/pasvaldibas-parvaldes-struktura/ventspils-domes-administracija-2/buvniecibas-administrativa-inspekcija/>

[9] Valsts ieņēmumu dienesta statistika: VID2288euro stat. vid. būvdarbu vadītājs 2022

Pamatojoties uz "Stockholm School of Economics in Riga" rīkotās 13. ikgadējās ēnu ekonomikas konferences datiem, 2022. gadā būvniecības nozarē ēnu ekonomika veidoja 34,5 % no iekšzemes kopprodukta¹⁰, kas jāņem vērā, aprēķinot vidējo mēnešalgu privātajā sektorā būvniecības nozarē. Turklāt ēnu ekonomika veido ciklisku savstarpēju saiti ar korupciju, veicinot nelegālas darbības vai pārkāpumus.

Jāatzīmē, ka 2022. gadā vairākas pašvaldības, izsludinot vakanci uz būvinspektora amatu, pieredzējušas grūtības atrast jaunus kolēģus, par iemeslu minot atalgojumu, lielu atbildību, darba apjomu u.c.¹¹

Ar zemu atalgojumu ir risks piesaistīt mazāk kvalificētu, citā darbavietā papildus nodarbinātu vai, iespējams, negodprātīgāku darbaspēku, kas, uzsākot darbu būvvaldē, rēķinās ar iespēju gūt papildu ienākumus no prettiesiskiem labumiem vai blakus darba.

Apkopotie dati liecina, ka visās desmit būvvaldēs strādājošajiem būvinspektoriem vidējā bruto darba samaksa ir par 32,73 % līdz 53,57 % zemāka nekā privātā sektora būvdarbu vadītāja vidējā darba samaksa. Lielākā darba samaksas starpība vērojama Rēzeknes (par 53,57 % zemāka) un Ventspils (par 51,97 % zemāka) valstspilsētās, savukārt mazākā Rīgā (par 32,73 % zemāka) un Valmieras novadā (par 33,67 % zemāka).

2. Darba stāžs

Ņemot vērā, ka būvinspektoru darbā bieži ir administratīvais un birokrātiskais slogs, vienlaikus prasot augstu atbildības līmeni, ilgstošais darba stāžs tiek noteikts vismaz no pieciem gadiem. Apkopotā informācija liecina, ka 66 % jeb 27 būvinspektori no kopējā būvinspektoru skaita būvvaldēs strādā piecus gadus un ilgāk.

Visilgākais darba stāžs būvinspektoram, strādājot būvvaldēs, ir Jūrmalā, t.i., 24 gadi, Ogres novadā – 22 gadi un Rēzeknes valstspilsētā – 19 gadi.

[10] Ēnu ekonomikas indekss: https://www.sseriga.edu/sites/default/files/2023-05/Enu_ekonomikas_indekss_2009_2022_0.pdf

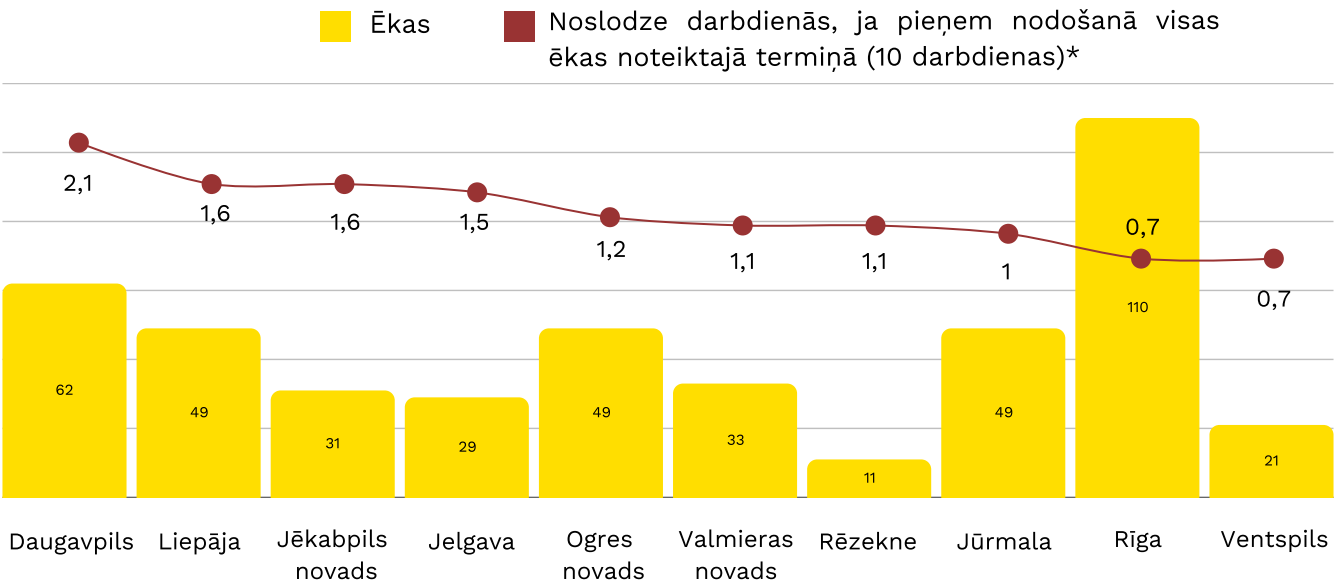
[11] 09.02.2022. ReTv.lv sižets: Pašvaldībām atalgojuma dēļ grūti atrast būvinspektoros (retv.lv)

3. Intensīva darba slodze

Pamatojoties uz Ministru kabineta 2014. gada 2. septembra noteikumu Nr.529 "Ēku būvnoteikumi" 171. punktu, institūcija, kura pilda būvvaldes funkcijas, nosaka ēkas vai tās daļas pieņemšanas termiņu, kas nav ilgāks par desmit darbadienām no dokumentu iesniegšanas dienas minētajā institūcijā¹². Ņemot vērā aktīvās ēku būvniecības lietas stadijā "nodošana ekspluatācijā", kas nodotas izskatīšanai būvvaldēm, un būvvaldēs nodarbināto būvinspektoru skaitu, kuri novērtē ēkas vai tās daļas gatavību ekspluatācijai, konstatēts, ka līdz 2024. gada 28. februārim visvairāk pieprasījumu nodot ēkas ekspluatācijā uz vienu nodarbināto ir Daugavpils valstspilsētā – 2,1 ēka dienā, Liepājas valstspilsētā un Jēkabpils novadā – 1,6 ēka un Jelgavas valstspilsētā – 1,5 ēka. Turpretī vismazākais pieprasījums uz vienu būvinspektoru ir Ventspils valstspilsētā – 0,7 ēkas un Rīgā – mazāk nekā viena ēka (skat. 3. diagrammu).

3. diagramma

Aktīvās ēku būvniecības lietas stadijā "nodošana ekspluatācijā" visi būvniecības veidi

* Būvinspektoru noslodze pie ēku pieņemšanas ekspluatācijā tiek aprēķināta, dalot aktīvo ēku būvniecības lietu skaitu ar būvvaldē strādājošo skaitu un izpildes termiņu.

[12] Ēku būvnoteikumi: <https://likumi.lv/ta/id/269164#p171>

Turklāt ir svarīgi ņemt vērā apstākļus, ka būvinspektoru darba pienākumos ir ne tikai pieņemt ēkas ekspluatācijā, bet arī kontrolēt būvniecības procesus, apsekojot būvdarbu veikšanas vietas, tajā skaitā, pārbaudīt būvdarbu veikšanu atbilstoši būvniecības iecerei un normatīvo aktu prasībām, būvdarbu veikšanai nepieciešamo dokumentāciju, autorizraudzības vai būvuzraudzības plānus, vides un darba aizsardzības prasību ievērošanu būvlaukumā, veikt iesniegumos un sūdzībās norādīto objektu pārbaudes, izdot izziņas par būves neesamību vai jaunbūves vai nepabeigtās būvniecības objektu faktisko stāvokli, izskatīt administratīvās lietas par konstatēto patvaļīgo būvniecību, veikt būvju ekspluatācijas uzraudzību un pārbaudīt ekspluatācijā pieņemto būvju drošumu u.c.

Līdz ar to konstatēts, ka visās desmit būvvaldēs būvinspektori strādā ar pārslogotu vai ļoti pārslogotu darba slodzi.

4. Ierobežots darbinieku skaits

Pēc apkopotās informācijas par būvvaldēs vispārēji nodarbinātajiem būvinspektoriem salīdzinoši mazs nodarbināto būvinspektoru skaits ir Rēzeknes valstspilsētā – viens būvinspektors, bet Jelgavas valstspilsētā un Jēkabpils novadā – divi. Savukārt lielākais skaits ir Rīgā – 15 (skat. 1.diagrammu).

5. Parādsaistību apjoms

2022. gadā 10 būvinspektoriem jeb 27,78 % no kopējā skaita ir uzņemtas finansiālas saistības. Lielākās parādsaistības 2022. gadā ir 130 000 eiro un 84 792,67 eiro.

6. Ziedojumi vai piederība politiskajām partijām

Saskaņā ar publiski pieejamajiem politisko partiju datu bāzes datiem par dāvinājumiem, ziedojumiem un biedru naudām¹³ neviens no būvinspektoriem nav veicis ziedojumus kādai no politiskajām partijām. Konstatēts, ka viens būvinspektors vairākas reizes veicis biedru naudas iemaksas politiskajai partijai, kura pārstāv administratīvo teritoriju, kurā būvinspektors veic profesionālo darbību.

[13] Biroja datubāze: Dāvinājumi, ziedojumi, biedru naudas un iestāšanās naudas :: KNAB

7. Amata savienošana ar darbu komisijās

Analīzē konstatēts, ka četri jeb 9,76 % no 41 būvinspektora savieno amatu ar iepirkumu komisijas locekļa amatu vai piedalās citās komisijās pārskata gadā. Tajā skaitā trīs būvinspektori ne tikai piedalās komisijās, bet arī savieno amatu ar būvvaldes vadītāja vai vadītāja vietnieka amatu, kas palielina iespējamos korupcijas riskus. Šāda situācija var veicināt lēmumu pieņemšanas centralizāciju un palielināt viņu ietekmi būvvaldē.

8. Amatu konsolidācija vienā iestādē

Apkopojot informāciju par tiem būvinspektoriem, kuri apvieno būvinspektora amatu ar būvvaldes vai nodaļas vadītāja/vadītāja vietnieka amatu, konstatēts, ka 2022. gadā šādas amatu savienošanas bija četriem no 41 būvinspektora, kas veido 9,76 % no kopējā būvinspektoru skaita. Ir konstatēta ilgstoša amatu apvienošana – 17 gadi un desmit gadi.

9. Papildu nodarbinātība citā darbavietā

Apkopojot informāciju par būvinspektoriem, kuri papildus būvinspektora amata pienākumiem ieņem arī amatus citā darba vietā, saņemot par to atalgojumu, konstatēts, ka pārskata gadā šādi papildu nodarbināti bija pieci būvinspektori (12,2 %) tādos darbības veidos kā būvniecības uzraudzība un kontrole, kultūras iestāžu darbība, produktu tehniskā pārbaude un analīze, inženierdarbība un konsultācijas, mazumtirdzniecība.

10. Vienpusēja lēmumu pieņemšana

Pamatojoties uz būvnormatīviem, būvinspektoram ir tiesības apmeklēt fiziskajām un juridiskajām personām piederošus īpašumus, lai kontrolētu ekspluatācijas atbilstību normatīvajiem aktiem un sagatavotu atzinumus par redzamajiem bojājumiem, lēmumus par konstatētajiem trūkumiem vai izdotu aktus par pieņemšanu ekspluatācijā.¹⁴ Visiem būvvaldēs strādājošajiem būvinspektoriem ir piešķirtas pilnvaras rīkoties vienpersoniski, t.i., tieši kontaktējoties ar būvniecības ierosinātāju ārpus darbavietas telpām, pieņemt citai personai saistošus labvēlīgus vai nelabvēlīgus gala lēmumus vai, tieši pretēji, vilcināties ar lēmumu pieņemšanu, kā rezultātā netieši ietekmējot būvniecības ierosinātāju būvdarbu papildu izmaksas vai būvobjektu nodošanas termiņus.

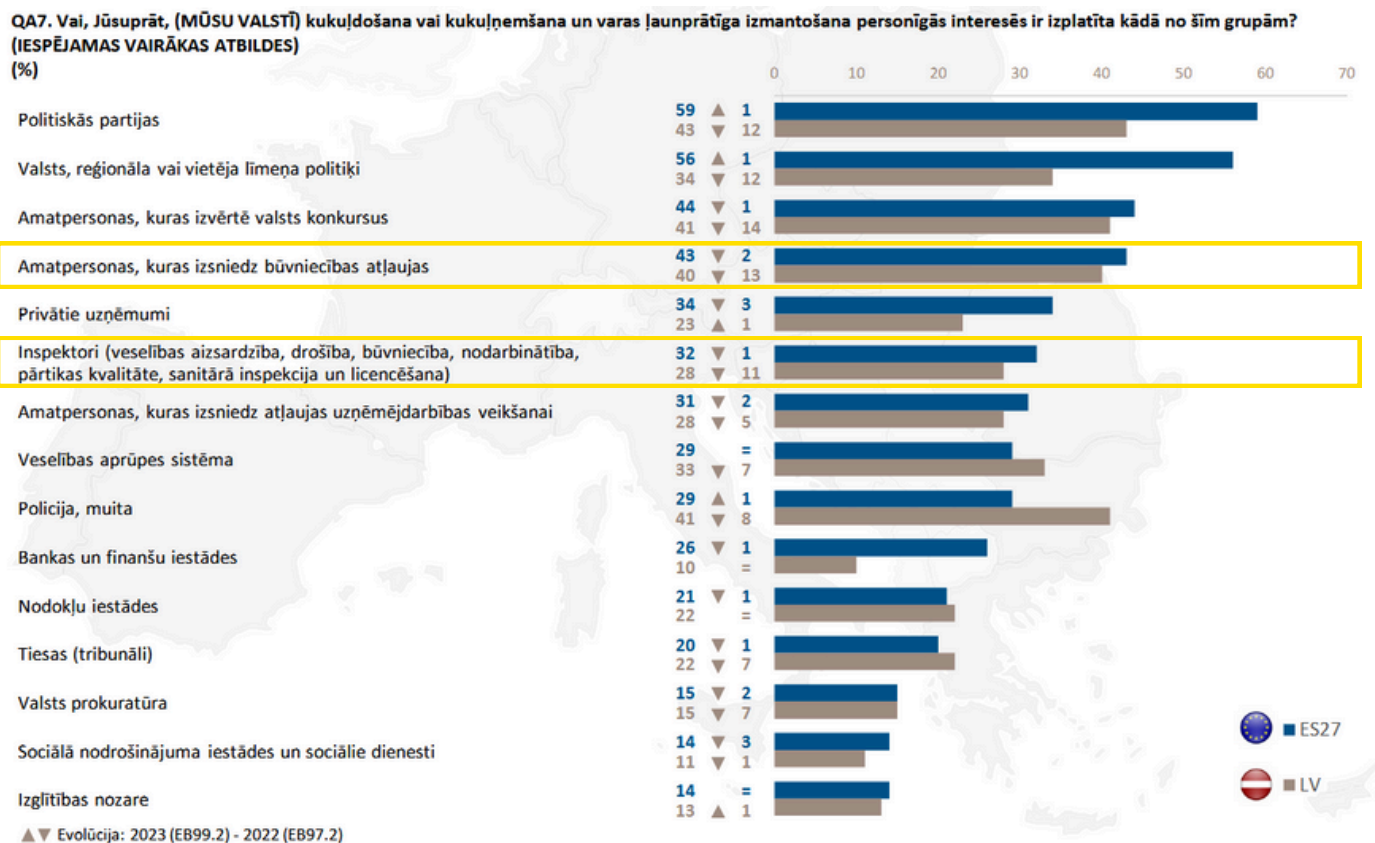
[14] Biroja datubāze: Dāvinājumi, ziedojumi, biedru naudas un iestāšanās naudas :: KNAB

11. Sabiedrības attieksme

Saskaņā ar Eirobarometra¹⁵ aptaujas rezultātu datiem par iedzīvotāju attieksmi pret korupciju Latvijā 2023. gadā tiek uzskatīts, ka augsti korupcijas riski piemīt valsts amatpersonām, kuras saistītas ar būvniecības procesa ierosināšanu. Tā uzskata 40 % respondentu. Savukārt 28 % respondentu uzskata, ka augstiem korupcijas riskiem ir pakļauti inspektori, kas atbild par būvniecības kontroli, uzraudzību un ēku pieņemšanu ekspluatācijā. Skat. 1. attēlu.

1. attēls

Eirobarometra aptaujas rezultāti par iedzīvotāju attieksmi pret korupciju

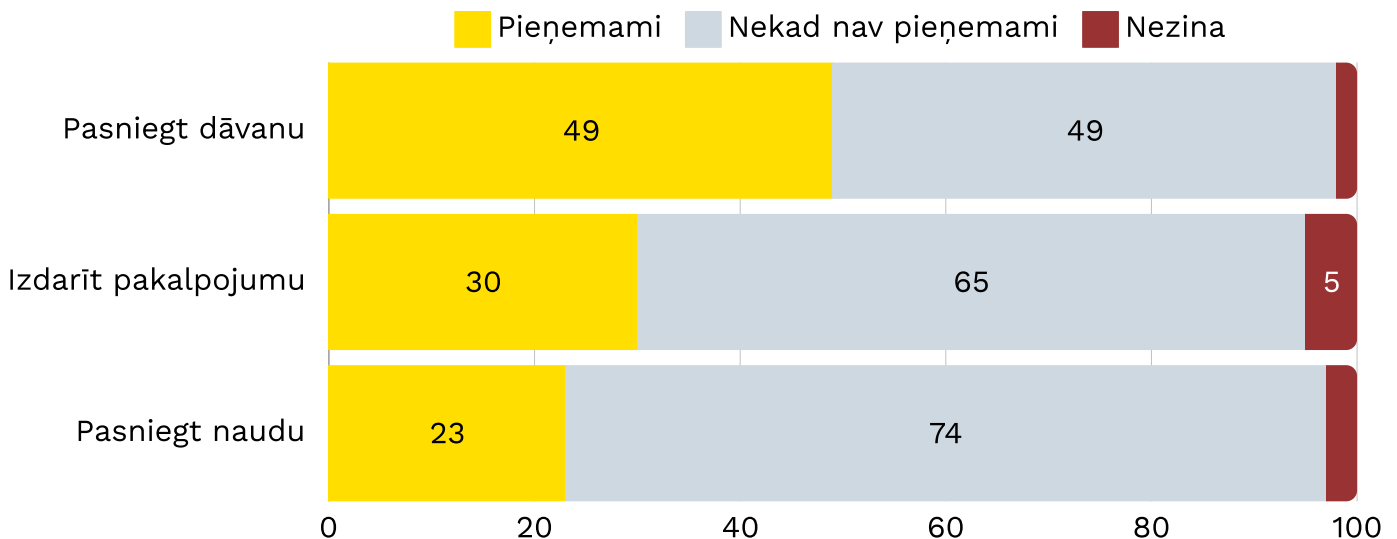
[15] Eirobarometrs: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968>

Saskaņā ar Eiobarometra datiem 23 % respondentu ir gatavi pasniegt naudu, saņemot valsts pakalpojumus, savukārt pasniegt dāvanas būtu gatavi teju puse (49 %) respondentu. Skat. 2. attēlu.

2. attēls

Eiobarometra aptaujas rezultāti par Latvijas iedzīvotāju gatavību pasniegt naudu un dāvanas

QA4. Runājot vispārīgi, ja Jūs vēlētos saņemt valsts sniegtos pakalpojumus, Jūsprāt, cik pieņemama vai nepieņemama būtu katra no šeit minētajām rīcībām? (%)

Biroja Sabiedriskās domas aptauja par iedzīvotāju un uzņēmēju attieksmi pret korupciju Latvijā 2023. gadā¹⁶ rezultātu dinamika liecina, ka 2021. – 2023. gadā attieksme pret neoficiālu maksājumu, dāvanu došanu vai personisko sakaru izmantošanu, lai panāktu kāda jautājuma pozitīvu risinājumu savās interesēs, Latvijas sabiedrībā un arī uzņēmēju vidū nav būtiski mainījusies. 19 % aptaujāto iedzīvotāju un 20 % aptaujāto uzņēmēju atzina neoficiālu risinājumu izmantošanu saskarsmē ar valsts vai pašvaldību institūcijām.

[16] Biroja 2023. gada sabiedriskās domas aptauja: [Eiobarometrs:https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968](https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2968)

12. Rīcības kontrole un atbildība

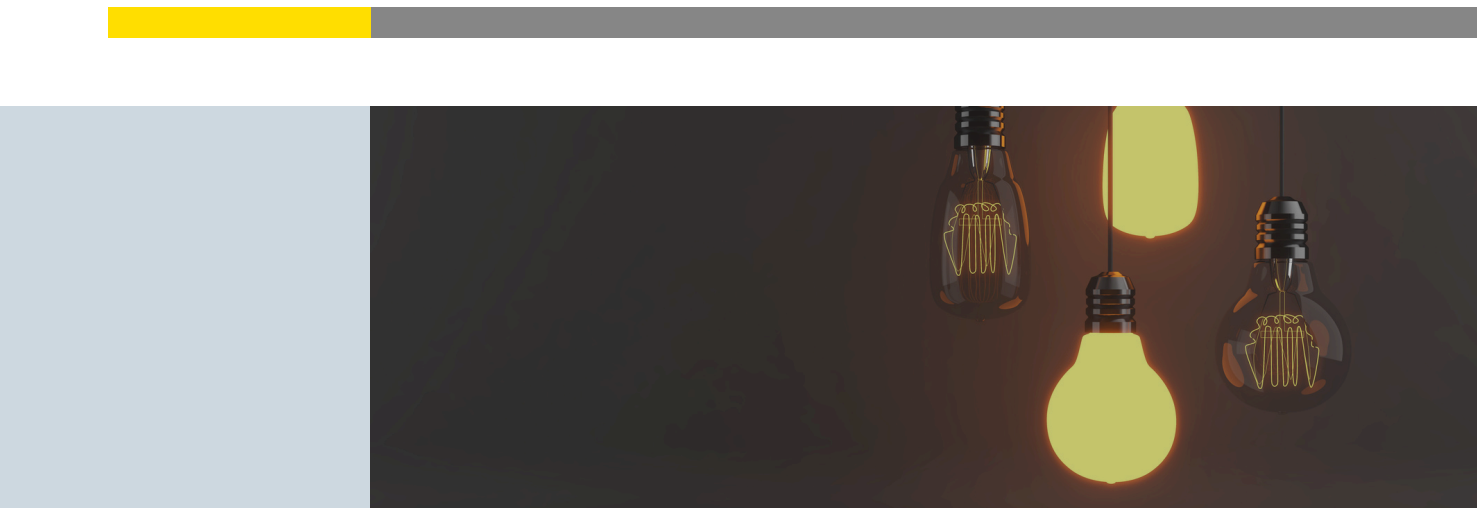
Biroja rīcībā nav informācijas par būvinspektoriem personāla atlases procesā noteiktajām prasībām, būvvaldēs ierosinātajām disciplinārlietām, iekšējām vai ārējām revīzijām un pārbaudēm, lai noteiktu, cik bieži tiek pārbaudīta būvinspektoru darba kvalitāte, darba sadalījums un integritāte. Integritāte tiek definēta kā būvinspektoru spēja darboties saskaņā ar profesionālās ētikas standartiem, ievērojot likumus un noteiktos noteikumus, rīkojoties taisnīgi un objektīvi. Pārbaudot būvinspektoru integritāti, tiktu novērtēta viņu spēja veikt savu darbu bez ārējās ietekmes vai interešu konfliktiem, tādējādi nodrošinot uzticamību un ticamību viņu veiktajai uzraudzībai un kontrolei būvobjektos.

Apkopojot būvvaldēs nodarbināto būvinspektoru analīzes rezultātus, kas tika vērtēti pēc desmit ietekmējošajiem faktoriem, konstatēts, ka lielākie korupcijas un interešu konfliktu riski ir koncentrēti Rēzeknes valstspilsētā, Ventspils valstspilsētā, Jēkabpils novadā un Jūrmalā, savukārt vismazākie vērojami Valmieras novadā un Rīgā (4. diagramma).

4. diagramma

Maksimālā vērtība - 10

Secinājumi

Pēc risku analīzes izvērtējuma ir konstatēts, ka potenciāli ļoti augsti korupcijas riski pastāv divos būvniecības posmos – būvdarbu veikšanā un ēku nodošanā ekspluatācijā.

No aplūkotajām desmit būvvaldēm aktīva ēku būvniecība noris Ogres novadā, Rīgā un Jūrmalā, savukārt visvairāk ēkas nodot ekspluatācijā gatavi Rīgā un Daugavpils valstspilsētā, Jūrmalā, Ogres novadā un Liepājas valstspilsētā.

Būvinspektoram ir liela ietekme uz būvniecības ierosinātāju, jo katru dienu pieņem lēmumus par ēku nodošanu ekspluatācijā, kur gadā būvniecībā tiek tērēti simtiem miljoni eiro. Vismazāk būvvaldēs nodarbinātu būvinspektoru ir Rēzeknes valstspilsētā, Jelgavas valstspilsētā un Jēkabpils novadā, bet visvairāk ir Rīgā, Jūrmalā un Ogres novadā.

Korupcijas riskiem iespējama vienfaktoru vai daudzfaktoru ietekme. Atsevišķi korupcijas risku cēloņi un ietekmējošie faktori, piemēram, zems atalgojums, intensīva darba slodze un vienpusēja lēmumu pieņemšana, atbilst visiem būvinspektoriem. Kā rezultātā 66 % no būvinspektoriem būvvaldēs strādā ilgstoši, piecus gadus un ilgāk, intensīvā darba vidē, ar zemu atalgojumu un lielu deleģēto atbildību.

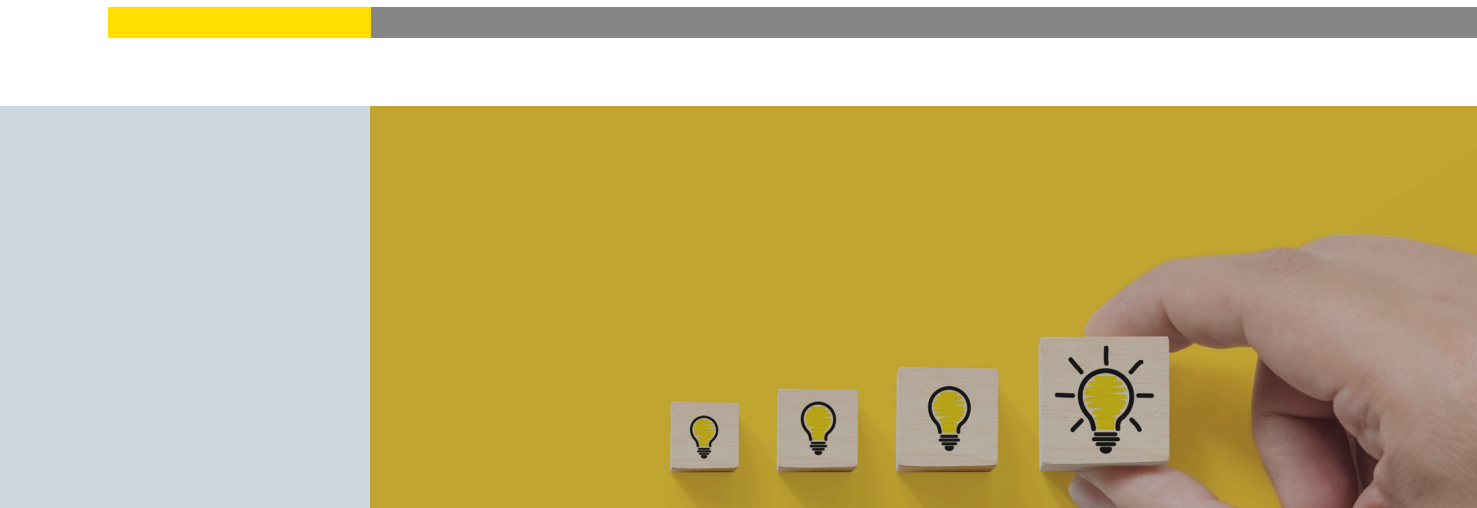
Atsevišķos gadījumos konstatēti iespējami interešu konflikta, monopolvaras un politiskās ietekmes riski. Kā arī gadījumi, kad būvinspektori vienlaicīgi pilda vairākus amata pienākumus, kas savā starpā veicina paaugstinātus korupcijas riskus, t.i., tiek piešķirta ļoti plaša rīcības brīvība un ietekme attiecībā gan uz ierosinātajiem būvniecības procesiem, gan par pieņemto lēmumu kontroli un pēckontroli, gan par iestādes finanšu līdzekļu izmantošanu, slēdzot iepirkumu līgumus.

Normatīvajos aktos nav noteiktas prasības būvvaldes augstākajām amatpersonām, kurām ir tiešs pienākums nodrošināt būvinspektoru darba kvalitātes un kontroles pārbaudes, iegūt sertifikātu patstāvīgai praksei arhitektūras, būvniecības un elektroenerģētikas jomā. Tāpat normatīvie akti neparedz precīzus norādījumus būvvaldēm attiecībā uz būvinspektoriem veicamo darba kvalitātes pārbaudes minimālo apjomu un kārtību.

Apkopojot attiecīgajā administratīvajā teritorijā būvvaldēs nodarbināto būvinspektoru identificētos korupcijas risku cēloņus un sekmējošos faktorus lielākiem korupcijas un interešu konflikta riskiem pakļautajos procesos, konstatēts, ka lielākās vidējās vērtības un augstākā risku koncentrācija ir šajās četrās pilsētās – Rēzeknes un Ventspils valstspilsētās, Jēkabpils novadā un Jūrmalā.

Lielāki korupcijas riski būvniecības nozarē kopumā ir saistīti ar būvniecībā esošajiem finanšu līdzekļiem, jomas procedūru sarežģītību un plašo būvvalžu rīcības brīvību. Savukārt mazāki korupcijas riski ir saistīti ar pašiem būvniecības tempiem jeb apjomiem Latvijas valstspilsētās.

Rekomendācijas

Birojs aicina būvniecības jomas uzraugošās iestādes un būvvaldes ieviest šādas rekomendācijas korupcijas un interešu konflikta risku mazināšanai:

- 1.** Organizēt informatīvus pasākumus, lai nodrošinātu vienotu pieeju un kopīgu izpratni par korupcijas un interešu konflikta risku mazināšanas soļiem būvvaldēs.
- 2.** Būvvaldēm veikt esošo pretkorupcijas pasākumu plānu izvērtēšanu un atjaunināšanu, pielāgojot tos aktuālajai situācijai un riskiem.
- 3.** Izvērtēt normatīvajos aktos noteiktās atbildības samēribu par konstatētiem pārkāpumiem būvinspektoru darbībā.
- 4.** Izstrādāt praktiskas vadlīnijas, kas palīdzētu būvvaldēm novērtēt un kontrolēt būvinspektoros, kuri veic būvniecības uzraudzību būvobjektos un pieņem būves ekspluatācijā.
- 5.** Izvērtēt tehnoloģisko risinājumu izmantošanas iespējas ikdienas būvinspektoru darbības kontroles nodrošināšanai.

Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs

Citadeles iela 1, Rīga, LV-1010, Latvija

www.knab.gov.lv

